

Beroepsprofiel opbouwwerk

Samenstelling:
Beroepenveld-commissie Opbouwwerk

- Participanten:**
- NOW, Sectie Opbouwwerkers
 - NIMO
 - Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland (namens de vier werkplaatsen)
 - Ministerie van WVC (waarnemer)
 - Landelijk Platform Opbouwwerk

Ten geleide

De Beroepenveld-commissie Opbouwwerk is voor het eerst bijeengekomen in november 1985. Het opstellen van het beroepsprofiel door de commissie vond plaats in (en tussen) een aantal werkvergaderingen. Bij de discussies en het opstellen van teksten werden de beroepspraktijk en actuele maatschappelijke ontwikkelingen tot uitgangspunt genomen. Weliswaar werd in de betreffende periode vrij regelmatig van gedachten gewisseld (en informatie uitgewisseld) met het overleg van Methodiekdocenten opbouwwerk (zowel op HBO-niveau als op het niveau Voortgezette Opleidingen), doch opzettelijk niet met het voornemen tot een gemeenschappelijk document te komen. De verantwoordelijkheid van opleidingen om z.g. eindkwalificaties te ontwikkelen, is immers een andere dan die van instellingen en beroepsbeoefenaren om een gesystematiseerd beroepsprofiel op te stellen.

Het aldus ontwikkelde concept-beroepsprofiel werd door de Sectie Opbouwwerkers van de NOW aan een discussieconferentie van beroepsbeoefenaren voorgelegd. Daarnaast zond het Landelijk Platform Opbouwwerk het concept-beroepsprofiel voor commentaar aan de lokale en regionale opbouwwerk-instellingen.

Het aldus vastgestelde Beroepsprofiel Opbouwwerk heeft uiteraard geen eeuwigheidswaarde. De Commissie, die zich ook tot taak stelt ontwikkelingen in de opleidingssector te bevorderen en meer sturing te geven, acht het noodzakelijk dat regelmatig herijking plaatsvindt, waaronder actualisering, zodat het Beroepsprofiel Opbouwwerk een bruikbaar instrument zal kunnen blijven.

Hiertoe zijn door de Commissie o.m. voorstellen ingediend bij het Ministerie van WVC. Voorts is in het Gestructureerd Overleg Sociaal-Cultureel werk vastgesteld dat in dit veld het beroep opbouwwerk als eerste zal worden aangepakt.

Den Haag, juni 1987, Beroepenveld-commissie Opbouwwerk.

1. Beroep: Opbouwwerker

1.1. Doelstelling opbouwwerk

De algemene doelstelling van het opbouwwerk is "het verlenen van diensten aan groepen uit de bevolking die zich inzetten om de kwaliteit van hun woon-, leef- en werksituaties te behouden of te verhogen".

1.2. Positionele kenmerken

Het beroep opbouwwerk wordt positioneel gekenmerkt door een rechtstreekse kop-

pelings aan personen en groepen die initiatieven (willen of moeten) nemen, teneinde verbetering te brengen in (onderdelen van) hun maatschappelijk situatie.

Veelal betreft dit sociaal-economisch en/of sociaal-cultureel als "zwak" gekwalificeerde groepen, categorieën en situaties.

Het primaat ligt bij de zelfwerkzame initiatieven van personen, groepen en organisaties, waaraan het opbouwwerk ondersteuning biedt. Genoemd primaat komt o.m. tot uitdrukking in de omstandigheid dat waar enigszins mogelijk de laag-, dan wel hooggeorganiseerde bevolkingsinitiatieven fungeren als "opdrachtgever" van het opbouwwerk.

Een tweede positioneel kenmerk wordt gevormd door de omstandigheid dat opbouwwerk bijna steeds beschikbaar wordt gesteld vanuit een ideële beroepsmatige organisatie, welke o.m. borg staat voor werkgeverschap, collegiale samenwerking, kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening. Een derde positioneel kenmerk wordt gevormd door de omstandigheid dat gegeven een aantal overheidsbeslissingen een belangrijke zeggenschap m.b.t. het opbouwwerk is neergelegd bij de Gemeentebesturen, welke goeddeels verantwoordelijk zijn voor de financiering.

1.3. Setting van het opbouwwerk

Opbouwwerk is werkzaam in een samenleving waar maatschappelijke ongelijkheid bestaat. De ondersteuning van groeperingen die zich inzetten voor het behoud of de verhoging van de kwaliteit van hun woon-, leef- en werksituaties dient in die maatschappelijke context te worden geplaatst.

Deze kwaliteit hangt voor een bevolkingsgroepering af van:

- de mate waarin zij beschikt over goederen en toegang heeft tot diensten in verhouding tot andere groeperingen. Onder goederen en diensten worden hier onder meer verstaan: arbeid, inkomen, huisvesting, onderwijs;
- de mate waarin zij zeggenschap heeft over de productie, distributie en het beheer van de onder a. genoemde goederen en diensten;
- de mate waarin zij erin slaagt interne belangen tegenstellingen te overwinnen alsmede die met andere achtergestelde groeperingen;
- de mate waarin zij zich bewust is van haar maatschappelijke positie en daar naar kan handelen

De setting waarin het opbouwwerk bestuurlijke gezien opereert kenmerkt zich door de omschrijving: opbouwwerk is een instrument van en voor de bevolking. Hiermee wordt aangegeven dat de bevolkingsgroepen de inhoudelijk verantwoordings-

kaders zijn van het opbouwwerk (het inhoudelijke opdrachtgeverschap). Tegelijkertijd is er een formeel verantwoordingskader, de werkgever waarbij de opbouwwerker als werknemer in dienst is.

2. Taakgebied

Het werkterrein van het beroep opbouwwerk kent de volgende karakteristieken:

- een horizontale dimensie (relaties tussen groepen, groeperingen en maatschappelijke bewegingen);
- een verticale dimensie (de betrekkingen tussen burgers en overheden, cq. instituties).

Deze twee dimensies hangen met elkaar samen en beïnvloeden elkaar, waarbij de betrekkingen tussen groepen, groeperingen en maatschappelijke bewegingen als een horizontale as beschouwd kunnen worden en de betrekkingen tussen overheden en burgers als een verticale as. Het opbouwwerk functioneert in het spanningsveld van sociaal-economische en sociaal-culturele ontwikkelingen. Dit spanningsveld kan ook omschreven worden als een veld waar immateriële vraagstukken en materiële vraagstukken in samenhang met elkaar zich manifesteren.

Het opbouwwerk is werkzaam in micro-situaties, waarin maatschappelijke ontwikkelingen en de gevolgen daarvan tot uitdrukking komen. De macro-ontwikkelingen hebben m.a.w. hun neerslag in micro-situaties, de directie woon-, leef- en werksituaties, welke de actuele aangrijpingspunten bieden voor de inzet van opbouwwerk. Het opbouwwerk wordt naar invalshoek onderscheiden in:

- territoriaal opbouwwerk (buurt, wijk, gemeente, regio);
 - categoriaal opbouwwerk (specifieke bevolkingsgroepen);
 - ideëel opbouwwerk (gericht op thema's)
- Opbouwwerk beweegt zich met zijn ondersteunende activiteiten op terreinen waar bevolkingsgroepen zich inzetten om de kwaliteit van hun woon-, leef- en werksituaties te behouden of te verhogen.

Opbouwwerk is vooral actief op de volgende terreinen:

- het werken aan het tot stand komen, het behouden of de verbetering van voorzieningen zoals bijvoorbeeld accommodaties, bouw bureaus, rechtshulp, gezondheidscentra en specifieke welzijnsvoorzieningen. 94% van de in 1984 onderzochte opbouwwerkinstellingen meldt bemoeienis met voorzieningen;
- wonen en woonomgeving met de nadruk op huurdersbelangen en renovatie/stadsvernieuwing noemt 92% van de instellingen als werkterrein;
- 85% van de instellingen ontwikkelt activiteiten in verband met de werksituatie

van bevolkingsgroepen. Het merendeel daarvan is nog gericht op de opvang van de (sociaal-)psychologische gevolgen van werkloosheid. In toenemende mate vinden ook innovatieve benaderingen een plaats.

Daarnaast zijn de leef sfeer in buurt en wijk, het verkeer en onderwijs en vorming voorname aandachtsvelden voor opbouwwerk.

Tendenzen

In vergelijking met voorgaande jaren is de bemoeienis met de werksituatie van bevolkingsgroepen toegenomen. Naar verwachting van de instellingen zal deze tendens doorzetten. Ontwikkelingen op het terrein van arbeid en inkomen, voortschrijdende automatisering en de invoering van het nieuwe stelsel voor Sociale Zekerheid, met ingrijpende gevolgen voor het leven van alledag zijn daaraan niet vreemd.

De aandacht voor renovatie en stadsvernieuwing is verhoudingsgewijs vermindert. Deze lijn zal zich voortzetten. Verwacht mag worden dat daarentegen het beheer van de vernieuwde materiële omgeving en dat van de sociale omgeving (veiligheid, sociaal-culturele infrastructuur) in toenemende mate tot werkzaamheid van opbouwwerk zal uitlokken.

Tenslotte, onderwijs is op de agenda van opbouwwerkinstellingen gestegen. Het zal deze plaats voorlopig wel behouden. Verkeer zou in samenhang met de nieuwe aandacht voor beheer onder de noemer verkeersleefbaarheid op enkele plaatsen op de agenda van de instellingen kunnen stijgen.

Opbouwwerk heeft naast een territoriale altijd een categorale ingang gekend. In vergelijking met de jaren zeventig toen buurt- en wijkorganisaties in het algemeen volgens functionele differentiaties waren opgebouwd, vormen thans specifieke groepen vaker aangrijpingspunt voor opbouwwerk. Het gaat in het bijzonder om jongeren, etnische groepen, uitkeringsgerechtigden, woonwagengroepen, bejaarden en gehandicapten. In dit rijtje ontbreken de vrouwen omdat zij daarin niet thuis horen. Voor elk van de genoemde groeperingen geldt dat daarbinnen de positie van vrouwen afzonderlijk aandacht behoeft. Het ziet er niet naar uit dat daarin op korte termijn verandering zal komen.

3. Kerntaken van het opbouwwerk

Algemene omschrijving

Het opbouwwerk kent de volgende kerntaken:

- de sociaal-organisatorische ondersteuning, welke gericht is op de organisatieontwikkeling van bevolkingsgroepen en het versterken van hun positie in het maatschappelijke en politieke krachtenveld;

- de strategische ondersteuning, welke beoogt de handelingsmogelijkheden van bevolkingsgroepen te vergroten;

Vervolgens is er een kerntaak te benoemen die echter niet als op zichzelf staand aanbod door het opbouwwerk wordt aangeboden, doch onderdeel uitmaakt van de eerder genoemde kerntaken:

- de educatieve ondersteuning, gericht op aanleren van vaardigheden die leiden tot groei van het inzicht in belemmerende vaardigheden welke ten goede komen aan het functioneren in de zelf-organisatie; en het aanleren van vaardigheden welke het strategische vermogen vergroten.

Specificatie

De sociaal-organisatorische ondersteuning.

- organisatie advieswerkzaamheden m.b.t. diagnose, organisatieontwerpen, implementatie en functioneren van organisaties;
- het genereren van hulpbronnen (zowel know how als financiële);
- netwerkontwikkeling extern (coalitievorming);
- netwerkontwikkeling intern (vorming relatie-achterban).

Strategische ondersteuning.

- advieswerkzaamheden m.b.t. het in kaart brengen van machtsbalansen (beïnvloedende factoren);
- advisering m.b.t. mogelijke strategieën;
- het in kaart brengen van de effecten van strategieën;
- de advisering m.b.t. keuze-processen op grond van te verwachten effecten w.o. kosten-baten-analyses;
- advisering m.b.t. planning, programmering en timing.

Educatieve ondersteuning.

Relevante vormen van educatieve ondersteuning zijn het leren op grond van concrete praktijk-ervaringen (leren door werken) en het cursorisch leren.

Bij educatieve ondersteuning is sprake van zowel het aanleren als het afleren, waaronder:

- het aanleren van vaardigheden tot het maken van situatietanalyses en probleem-analyses;
- het aanleren van vaardigheden welke betrekking hebben op het komen tot probleemoplossingen;
- het aanleren van organisatorische vaardigheden;
- het aanleren van strategische vaardigheden.

Afgezien van de in het bovenstaande gespecificeerde kerntaken zijn er essentiële voorwaardenscheppende taken.

- archivering;

- werkplanning;
- financiële administratie voeren;
- onderzoek;
- informatisering;
- communicatie-taken (schrijven van nota's, verzorging PR);
- verslaglegging/evaluatie.

4. Algemeen kwalitatieve aspecten

Hierbij is een drietal dimensies van belang gebleken, te weten dat:

- t.a.v. de vaardigheden de nadruk ligt op het ambachtelijke kunnen;
- t.a.v. de kennis naast de analytische kennis het accent ligt op het vermogen om visie te ontwikkelen en het synthetische denken;
- t.a.v. de houding de volgende aspecten essentieel zijn: stressbestendigheid en flexibiliteit, een communicatieve instelling en een evenwicht tussen betrokkenheid en afstandelijkheid. ■